

27 Afstemming (7) Samen komen en samen blijven

In gesprek met Marcel Dohmen¹

24032023

Bij de deur checken meisjes uit het kinderkoor, in witte overhemdjes, de kaartjes. Daarna lopen ze de trap op naar het zangkoor. Later in de Matthäus, in het slotkoraal van het eerste deel, zorgen ze voor een absoluut hoogtepunt. Van bovenaf en van achter uit de kerk leggen hun hemelse stemmen zich over het overvloedige geluid van koor, solisten en orkesten heen en tillen dat op. De dirigent tilt er met weidse armgebaren zelf ook aan mee en jubelt zijn dank aan hen uit in het resultaat. Zo is hij met zijn hele lijf en leden de vierde kracht in de muziek, naast maat en ritme, harmonie en melodie.

Nederland gaat naar de Matthäus. Alle voorstellingen zijn uitverkocht, ook deze kerk is vol. Een bezweringsritueel. *Al gaat mijn weg door een donker dal, ik vrees geen gevaar.* De kunst van Bach helpt een ieder op eigen wijze bij het leren van *de eenzame kunst van het verliezen*. Lijkt de ruimte in de kerk op de compositie? Is de zijbeuk aan deze kant lager dan aan de andere kant? De zijbeuk-altaren verschillen toch in hoogte? Is de kerk asymmetrisch? Dat kan toch niet? Optisch bedrog. Blijkt als je de andere zijbeuk bezoekt. De ruimte weerspiegelt iets wat duister blijft in de Matthäus zelf: waarom heeft het eerste deel – eindigend in al genoemde hoogtepunt – een duidelijke symmetrische vorm en het tweede deel niet (programmaboekje tekst Van Hengel)? De pastoor heeft er goed aan gedaan om in zijn kerk dit feest te laten vieren dat doordringt in je hart.

Hoe ziet de dirigent zijn rol? Het gaat hem erom in deze uitvoering van concerten *samen te komen en samen te blijven*. Op die basis laat hij het *glanzend sediment* dat de Matthäus is, als een schip over de mooiste wateren zijn koers varen. Het schip is gebouwd uit klank en woord. *Iets tussen glas en vuur*. Dankzij Bach. Glashelder door de op getallen gebaseerde noten, vurig in zijn intense geestdrift voor oneindige (Goddelijke) schoonheid. Maar omgeven door raadsels.

‘Bach heeft zelden vaker dan één keer naar zijn eigen composities gekeken, nadat het op papier stond.’ Immers is in zijn tijd de opvatting dat een ambachtsman met de graad van ‘meester’ in eens een goed product aflevert en doorgaat naar het volgende werk. Aan de Matthäus bleef Bach echter voortdurend schaven. Om wat precies duidelijk te maken? Een dirigent mag en moet om die reden het meesterwerk zo goed mogelijk reproduceren vanuit wat hij denkt dat Bachs bedoeling ermee was. Dat vraagt nogal wat.

‘dat vergt niet alleen een studie van de noten, maar ook een studie naar de achtergrond van de componist, zijn situatie, zijn drijfveren, zijn eigen verhaal. En dat moet! Omdat de componist dit alles niet ‘zomaar’ opschreef maar er een werkelijke (eeuwige) betekenis aan

¹ mdohmen@mdohmen.nl
regte061@planet.nl www.watiknietbegrijp.nl

wilde geven. De dirigent vertaalt het materiaal dat Bach aan het papier heeft toevertrouwd met daarbij opgeteld wat we over hem en zijn werk te weten kunnen komen. De dirigent stelt zich vervolgens in dienst van een muziekgezelschap dat de dirigent zal helpen om samen met hem/haar de schatplichtige opdracht van Bach te vervullen. Ik vind dat een waanzinnig mooie opgave om dat 'Beruflich' te doen.' (Dirigent Marcel Dohmen over dit Magnum Opus)

Net als Jesus (29 Koraal I/II, het slot van het eerste deel met de hemelse kinderstemmen) wilde Bach, willen deze dirigent en dit muziekgezelschap:

'der Mittler werden. Den Toten er das Leben gab, und legt darbei all Krankheit ab'.

Van een deel van het muziekgezelschap kennen we net als van de dirigent het cv uit het programmaboekje. Anderen in het gezelschap kent de dirigent misschien beter en het publiek (als het familie is) ook. Maar de grote onbekende in dit geheel is het publiek zelf, inclusief wat die niet weet over het gezelschap waar het naar luistert. Hoeveel met Bach gedeeld geloof, hoeveel aan Oekraïners en vluchtelingen bestede barmhartigheid, hoeveel dierenliefde, hoeveel partituur kennis en muzikale vaardigheid, hoeveel verdriet en lijden, hoeveel gokverslaafden of Toeslagengedupeerden, hoeveel gewetenlozen of met hun schuld worstelenden, hoeveel gewonden en gezonden er in het publiek zitten is onbekend. En toch neemt de dirigent allemaal door zijn interpretatie van de Mattheus mee in zijn beginsel: samenkomen en samenblijven.

Zolang dat geheel varend onderweg is – het contrast met de overvolle vluchtelingenboten kan niet genegeerd worden gezien het lijdensverhaal – is de dirigent ('Mittler') deels 'alles wetend' maar ook niet wetend bezig de verschillende capaciteiten van musici die het samen willen spelen en van het publiek dat het samen wil beluisteren met elkaar te verenigen. Stemt letterlijk af.

Het *glanzend sediment* dat opnieuw tevoorschijn wordt gebracht op deze plaats, in deze tijd, in deze samenstelling qua mensen, laat de aanwezige zielen even delen in een de wereld ontstijgende harmonie. Maat en ritme passen bij hun eigen stemmen, de melodie maakt ruimte tussen de noten voor de gevoelens. De verbindende kracht van de dirigent met Matthäus, muziekgezelschap en publiek versterkt hun nabijheid bij de ander en het andere dat ze niet zelf zijn, het verlangen en het geloof daarin. Als een afzonderlijke levens en afzonderlijke eeuwen overstijgende waarde. Thuis blijven ze het horen en beleven. Volgend jaar komen ze ervoor terug.